



Dolors Miquel, amb la destrala a la mà

Caterina Riba

Amb motiu del Premi Jaume Fuster dels Escriptors en Llengua Catalana

La primera vegada que vaig llegir Dolors Miquel em va escometre una ràfega huracanada que va arrencar d'arrel els fonaments noucentistes que tenia fortament arrapats a la sang i oferien una resistència homèrica, però que la força de la ventada va fer voleiar amb trossos de teulades d'uralita, embolcalls de plàstic i xiclets mastegats amb saliva resseca. Vaig quedar escabellada per dintre i per fora. La meua comprensió del fet literari va ser declarada zona catastròfica i em vaig veure obligada a reconstruir-ho tot de cap i de nou.

L'obra de Dolors Miquel desestabilitza. Em desestabilitza. S'abalança contra les estructures que ens governen i que han estat forjades a foc lent, a força de costum i de privilegis inqüestionats. I també de paraules, de piles de paraules enquistades en metàfores fundacionals. La poeta abonyega aquests motlles a cop de maça, amb una riulla estrident i desacomplexada.

Els primers poemaris estan molt marcats per l'educació encofurnada rebuda durant les darreres dècades del franquisme, un violentíssim procés d'adoctrinament amb l'amenaça de les flames de l'infern crepitant de fons. Miquel va ser desposseïda de la llengua i la tradició que li eren pròpies i va ser afaïçonada perquè es convertís una senyoreta de bé, pia i submissa. De fet, va entrar agemolida a l'escena literària. Es va presentar a premis fent servir el nom del seu marit i la possibilitat de recitar en públic l'aclaparava. En aquell moment, el panorama literari català era eminentment masculí.

L'any 1997, amb el suport d'una bona dosi de whisky dolent va aconseguir desempallegar-se del pudor de bona minyona (ja s'havia desempallegat del marit) i va reunir el coratge per sortir a l'escenari. Era la gira que Víctor Nik havia programat per donar a conèixer *Uh*, d'Enric Casasses, on també participaven uns joveníssims Josep Pedrals i Eduard Escoffet. Astorada, va constatar l'entusiasme amb què eren rebuts els seus versos, sobretot els d'*El llibre dels homes*, amb el qual s'iniciaria de debò la seva proposta literària.

Aquest poemari –amb un títol que respon a *El llibre de les dones*, de Jaume Roig, gran escriptor misogin del segle XV– és una crònica des de la mort de Franco fins a l'arribada d'Aznar per on desfilen una rastellera d'homes calamitosa, amb personatges decrepits i badocs. Es tracta d'un llibre irreverent que entronca amb la tradició medieval de Pere Alemany i el Capellà de Bolquera. Són uns versos hilarants i trepidants, escrits amb tanta perícia com malícia.

En aquest desplegament de tetrasíl·labs avariats, Dolors Miquel aposta per un eixamplament de la noció de *llenguatge poètic*, donant cabuda a un lèxic familiar i, fins i tot, vulgar. Al llarg de la seva trajectòria, Miquel bascularà de l'erudició al llenguatge més barroer, i cultivarà tot tipus de formes mètriques, des dels sonets d'*El Musot* al vers lliure de *Mos de gat*, passant pels *Haikús del camioner* i la prosa poètica d'*Ictiosaure*.

També advocarà pels dialectes i escriurà en lleidatà. La fixació de l'estàndard català és percebuda per Miquel com una faixa carregosa. El seu desacatament continu a la uniformitat forçosa cristal·litza en aquest cas a *Ver7s de la terra*, en què amolla el lleidatà oral més genuí, la llengua pròpia dels estrats populars on es viu i es parla al marge de les cotilles normatives: “A lo canal de Pinyana / molts hòmens s’hi han aufegat / que l’aigua tinia gana / i no hi queia mai cap gat”. La poeta adopta així un clar posicionament de classe social i funda un llenguatge impur i mudadís, prest a ser adulterat. La seva escriptura posa en crisi les expectatives literàries heretades –que ella considera summament burgeses– sobre què és la poesia i com ha de ser escrita.

Dolors Miquel es revolta contra qualsevol tipus d’estratègia disciplinadora a través d’inversions, refraccions i desviacions. A *Mos de gat*, l’autora s’insubordina respecte del model de dona nacionalcatòlica que s’inculcava a les escoles franquistes i la veu poètica es presenta proçaç i eixarrancada “ensenyant fins les calces, sense cap decència de fèmina”. També infringeix totes les normes del decòrum fent referència, a *Gitana roc*, a productes menstruals i, en el conjunt dels seus llibres, al desig sexual femení, que la poeta es reapropia i posa en valor.

Miquel considera que, per a les dones, una de les grans enganyifes ha sigut i és l’amor romàntic, que les atordeix, les fa meselles i dòcils. La poesia té una gran responsabilitat en la inoculació d’aquest amor ensucrat i pastós que ha anat passant de boca en boca durant generacions. La creació del prototip de faves evanescents que baten les pestanyes i anhelan ser l’objecte del desig de l’altre ha estat vehiculada en gran mesura pel llenguatge poètic amorós.

Dolors Miquel esventra tota aquesta tradició i ho fa de dins enfora de la poesia: en reclama una renovació radical. El cop definitiu l’assesta a *El guant de plàstic rosa*, un tractat demolidor sobre la mort de l’Amor. És l’assassinat de l’amor romàntic. L’esquarterament de Petrarca i de Bécquer. El poemari gira entorn d’un home que es podreix a l’aigüera entre fluxos corporals i productes de neteja. Morir, doncs, no és desembocar a la mar des del riu de la vida, com en l’obra de Jorge Manrique, sinó descompondre’s en un líquid estancat que emana efluvis fètids, on la poeta introdueix una mà enfundada en un guant de plàstic, ja que la mort no es pot tocar mai directament. Si el misticisme (que tant fascina l’autora) consisteix a buidar-se per poder omplir-se de nou, aquí el desguàs està obturat.

Miquel també reivindica el lloc de les dones en la creació, més enllà de ser-ne muses o espectadores -com ocorre a l’obra *La dona que mirava la tele*. En el recull *El Musot* (femení de musa, un neologisme que s’ha estimat innecessari fins que l’ha inventat Miquel) la poeta, amb humor corrosiu, inverteix un seguit d’estereotips de gènere com la Dràcula o l’home fatal. L’asimetria entre sexes provoca que el capgirament resulti grotesc i desemmascara un masclisme ben incrustat a totes les superfícies.

La feminització de la divinitat és una altra de les vies d’arremetre contra l’autoritat masculina. A *Amb Capell*, Miquel escriu: “Déu es declara: ‘Dona amb fills i casada’”. També n’és un exemple “Mare nostre”, la reescriptura del pàrenostre inclosa a la seva *Missa pagesa*, una abrivada defensa de la mare natura i una declaració d’amor pels éssers vius. Les fronteres entre els regnes animal, vegetal i mineral s’aprimen

progressivament i es produeix un replantejament de la noció d'humanitat, cada cop més porosa.

A *Mata'm psicosi*, Miquel continua desmuntant calaixets i classificacions i ens planta davant un camp obert de significació. Sacseja els pilars de la nostra societat profanant l'espai sagrat compartit. Mitjançant uns monòlegs psicòtics fa transmigrar el jo (a l'estil de les metempsicosis d'Ovidi o d'Empèdocles) fins a l'autodissolució: el jo-oca, el jo-llebre, el jo-ovella.

Malgrat que avança amb la destal a la mà, Miquel també escriu des de la fragilitat d'una finíssima capa de gebre tocada per l'alba i mostra una gran tendresa quan s'adreça a les prostitutes versades en polls i malalties venèries, quan escriu per a les orquídies o fins i tot quan es refereix al cranc (al càncer) amb qui ha hagut de conviure i a qui s'ha vist obligada a seguir avançant de costat fins a perdre l'equilibri. Un cranc desafiant, amb les pinces ben obertes que “intenta colgar-se dins meu com si la carn fos sorra fina”. El seu darrer llibre, *El pit adormit*, ple d'amor, de poesia i de mala llet, inclou, entre moltes altres qüestions, l'experiència de la malaltia i la història fins ara mai escrita dels circuits alternatius de poesia catalana des de finals de la dècada dels 90.

Amazona mística, Miquel és la poeta de la carn estripada. És proteica i transformadora. Ha empès amb les dues mans els límits del que es pot dir, de com es pot dir i de qui pot dir-ho.

Se li han dedicat articles, jornades. Ha guanyat premis.

I els seus llibres continuen arrencant teulades.

Pels segles dels segles,

Anem...

Barcelona, 16 d'abril de 2026